

1. L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: UNA CREACIÓ CABDAL

L'any 1907, Enric Prat de la Riba, president de la Diputació de Barcelona, proposa la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), un organisme acadèmic al qual s'encarrega un triple mandat: fixar la norma de la llengua, impulsar i dur a terme la recerca fonamentalment lligada al patrimoni i assessorar els poders públics en temes de caràcter cultural i científic.

El context cultural, polític i econòmic en què es produïa aquesta creació era òptim. Culturalment, des de principis del segle XIX s'havia iniciat un moviment cultural i literari que es proposava recuperar la llengua catalana com a llengua literària. El català havia de ser una llengua literària sense complexos, després d'un període durant el qual el castellà s'havia imposat no només com a llengua del poder absolut, sinó també com a llengua de prestigi per a la comunicació culta. La Renaixença tenia com a objectiu superar aquell període en què la subordinació política havia pesat com una llosa en el marc mental dels catalans cultes.

Políticament, la Solidaritat Catalana, una coalició dels partits polítics catalans de diferent orientació catalanista, va obtenir una gran majoria en les eleccions generals espanyoles. Els catalans tenien per primera vegada en l'època moderna un poder important i capacitat d'influència en els cercles de poder a Espanya.

Econòmicament, la industrialització iniciada a Catalunya molt abans que a la resta d'Espanya havia fet sorgir una burgesia interessada per la cultura i disposada a invertir en efemèrides culturals i en manifestacions artístiques de tota mena.

Fou en aquest context que Prat de la Riba, qui concebia Catalunya com una nació articulada entorn de la llengua i la cultura, creà l'IEC, una entitat normativa molt allunyada del

format de les acadèmies que havien sorgit des del segle XIX impulsades per les monarquies absolutes. L'IEC va ser creat per construir una nació, no per visibilitzar la potència intel·lectual i científica d'un país. Podem dir que l'IEC és una «entitat acadèmica» singular per almenys tres motius: *a*) és de creació política estrictament catalana; *b*) és pluritemàtica, i *c*) està al servei de la construcció d'un país amb la triple dedicació a la llengua, a la recerca —sobretot, en temes de patrimoni— i a l'assessorament.

Pel que fa a l'estructura, inicialment estava format per una sola secció —la Secció Històrico-Arqueològica, responsable de la descripció i la catalogació del patrimoni cultural—, si bé quatre anys més tard, el 1911, va passar a tenir-ne tres: la Secció Històrico-Arqueològica, la Secció Filològica i la Secció de Ciències. Més endavant, el 1968, es va crear la Secció de Filosofia i Ciències Socials, que va completar l'àmbit del saber, i, el 1989, la Secció de Ciències es va dividir i va donar lloc a dues seccions diferents: la Secció de Ciències Biològiques i la Secció de Ciències i Tecnologia. Avui són cinc les seccions de l'IEC; cadascuna, amb el seu àmbit de competència.

Es va encarregar a la Secció Filològica la fixació de la norma de la llengua partint de la premissa que una llengua de cultura havia de tenir una norma ortogràfica (una llengua - una ortografia), una gramàtica i un diccionari. La Secció Filològica, sota la batuta de Pompeu Fabra —que va deixar la seva feina de professor a l'Escola d'Enginyeria de Bilbao per incorporar-se plenament a la Secció Filològica—, va complir l'objectiu traçat i, d'aquesta manera, es van publicar les *Normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, el 1913; la *Gramàtica catalana*, el 1918, i el *Diccionari general de la llengua catalana*, el 1932. Heus, doncs, que el català tenia, com qualsevol altra llengua de cultura, les tres eines bàsiques de fixació.

La Secció Històrico-Arqueològica es va fer càrrec del patrimoni: es tractava d'inventariar totes les manifestacions de la cultura catalana —sobretot, culta— i descriure-les científicament. En l'etapa de l'IEC del primer terç del segle xx es van organitzar treballs sobre arquitectura, història, arqueologia, arts plàstiques, dret català, literatura i tota la resta d'àmbits patrimonials. Les publicacions sobre el patrimoni van ser incessants; Catalunya es posava així en el mapa internacional. Fruit d'aquesta projecció, l'IEC va esdevenir membre de la Unió Acadèmica Internacional, l'any 1923.

La Secció de Ciències es va proposar, d'una banda, inventariar i estudiar el patrimoni natural de Catalunya i les diverses especificitats del territori, des de la climatologia fins a la geologia o les ciències naturals, i, de l'altra, publicar en revistes pròpies, espanyoles i també internacionals la recerca dels científics catalans, en aquell temps —tant com avui—, en interrelació constant amb la ciència dels països més forts.

Aquell organisme creat el 1907 va ser crucial per a la catalanitat, ja que va establir les bases referencials de la llengua catalana i va posar en marxa una activitat científica de recerca i de descripció del patrimoni que aleshores no es duia a terme a les universitats. També va ser decisiu perquè, en la recuperació de la democràcia, la normalització de la llengua va poder partir d'unes eines que, tot i que s'havien d'actualitzar, van servir de referent per als ensenyants de la llengua, els escriptors catalans i els traductors en llengua catalana. El reconeixement oficial de l'IEC a través d'un decret reial de 1976 i el restabliment de la seva seu a la Casa de Convalescència, el 1977, van permetre encetar una etapa nova que, a poc a poc, ens ha portat a l'actualitat. L'IEC és avui una entitat que té traçat un rumb i que, progressivament, ha activat de ple l'elaboració normativa amb

la publicació d'una ortografia (2017), de tres gramàtiques (2016, 2018 i 2019) que integren la variació dialectal i funcional i d'un diccionari en curs, que es duu a terme cooperativament amb la resta de territoris de parla catalana, amb el propòsit de facilitar que tots els parlants d'una mateixa llengua s'hi sentin plenament identificats.

TERESA CABRÉ I CASTELLVÍ
Presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans